

Beccaria je svom poslu pristupio problemski. Umjesto da teži k nedostiznoj potpunosti i da katalogizira i klasificira sve i sva, hanaxe koji su možda bili sasamo dio *parole* nekog opskurnog pisca i posuđenice koje su kraće ili duže (neke i do danas) živiele u *langue*, oštrica Boccariina pogleda proučava sav konvergentni splet talijansko-španjolskih odnosa nmutar općeevropske konvergencije i sa stanovšta kulturne motivacije. Jer, kako autor na više mjesta ističe, utjecaji ne nastaju mehanički, nisu nužni poput tečnosti koja se preliiva iz jedne u drugu spoenu posudu čim se otvore ventili, već odgovaraju kulturnim potrebama primaoca. Bez nadute ozbilnosti, svojevrstne španjolske varijante *übermenschovstva* koju su porobljeni Talijani dobro okušali na svojoj koži i izrugali u literaturi, ne bi bilo potrebno da se u talijanskom potavi riječ *sussiego*. Isto tako, riječ *disinvoltura*, u starijem značenju »sprezatura nel comportamento«, ne bi bila stvorena u talijanskom prema izumrlom glagolu *disinvolvere* – i u koezistenciji sa cijelom familijom španjolskih riječi

istog značenja – da takvo ponašanie nije bio opći ideal izvjesnog društvenog sloja u baroku. Ovu tematiku autor studira u petom poglavlju u kome su obrađene riječi kao *brío*, *disinvoltura linda* i *bizzarro* kojih se uzorci u španjolskom nalaze u drugačijim jezičnim poljima nego u drugim evroanskim jezicima.

Obrađeni jezici su bliski rodnici, pa je stoga autor bio vrlo oprezan u identificiranju davaoca i primaoca: vrlo su često, naime, neologizmi i nove niianse značenja nastajale poligenetski i samo površni istraživač zaključuje da je davalac onaj jezik u kome je neka novina zabilježena (često sticajem slučajnosti) ranije. U svakom problematičnom slučaju Beccaria je potanko proučio pisce kod kojih se neki neologizam javlja sondirajući da li je postojao ili ne povoljan teren za posuđivanje..

Ova monografija, zbog bogatih psiholoških i socioloških ekskurza, pravi ovo dielo ne samo uzorom za lingviste koji proučavaju jezike u kontaktu nego i za historičare kulture.

Žarko Muljačić

Gerhard Rohlfs, GRAMMATICA STORICA DELLA LINGUA ITALIANA E DEI SUOI DIALETTI. FONETICA,

Torino 1966, Giulio Einaudi editore, XL – 520 p.; Id.,

GRAMMATICA STORICA DELLA LINGUA ITALIANA E DEI SUOI DIALETTI. MORFOLOGIA,

Torino 1968, Giulio Einaudi editore, XXXII – 402 p.

Pred više od dva decenija završio je prof. G. Rohlfs, jedan od najvećih živućih romanista, prva dva sveska svoje Historijske gramatike talijanskog jezika i njegovih dijalekata koji su se, tri godine kasnije, pojavili na njemačkome (G. Rohlfs, *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer Mundarten, Band I: Lautlehre. Band II: Formenlehre und Syntax*, Bern 1949, A. Francke A. G. Verlag). Za njima je ubrzo slijedio treći svezak (*Syntax und Wortbildung*, Bern 1954) koji sadrži i registre za čitavo ovo monumentalno djelo što je doživjelo posvuda vrlo dobar prijem.

Nedavno je autor odlučio da priredi drugo prerađeno i dopunjeno talijansko izdanje. Već 1966. ugledna torinska izdavačka kuća Einaudi izdala je, u prijevodu Salvatora Persichina (N. B.: pojedine dijelove su preveli također Temistocle Franceschi i Maria Caciagli Fancelli), Historijsku fonetiku koja je neobično brzo rasprodana, a nedavno je izašla i Historijska morfologija. Treći svezak koji je u pripremi sadržavat će sintaksu i tvorbu riječi.

Ovo je talijansko izdanje i u tehničkom pogledu bolje nego njemačko. Tekst mnogih poglavlja sada se lakše čita jer

su podijeljena na odlomke, a snalaženje oлакšavaju redni brojevi i naslovi glava tiskani na vrhu svake stranice, kao i posebni indeksi studiranih riječi, geografskih i osobnih imena koji postoje na kraju svakog sveska.

Razumljivo je da autor nije mogao iz temelja preraditi svoje djelo kako bi možda bili željeli neki mlađi lingvisti. On načelno ne odbija nijedan moderni pristup obrađenoj materiji, ali ističe da neujednačenost dostupne građe, i s obzirom na vrijeme i s obzirom na prostor, ne dopušta strukturalističke zahvate na cijelom frontu pa prepušta taj posao budućim generacijama italijanista.

Pri spremanju talijanskog izdanja autor se koristio s 12 recenzija i radom svog suradnika T. Franceschija »Postille alla *Hist. Gramm. d. ital. Sprache* di G. Rohlfs«, *AGI* 50, 1965, 153–174. Začudo nije uzeo u obzir recenzije A. Martineta, *Word* 8, 1952, 274–276, i T. B. Alisove, *VJa*, 5, 1956, 4, 126–130. Osim toga, usmenim savjetima bili su mu pri ruci vrsni stručnjaci s ovog područja: G. Contini, Gh. Ghinassi i već spomenuti T. Franceschi, mladi italijanist koji je i suradnik novog Talijanskog lingvističkog atlasa (ALI) pa je, s autorovim dopuštenjem, unio, počevši od II sveska, i brojna vlastita zapažanja s terena te i pokojnu dopunu Rohlfovih tumačenjima. Obojica se skladno popunjuju jer dok je interes autorov uglavnom usredotočen na južnu Italiju i Siciliju, gdje i dalje neumorno radi na terenu kad god za to ima prilike, dotle je Franceschi kao suradnik ALI-a odlično verziran u lingvističkoj problematici brojnih zona u preostalom većem dijelu Italije.

Pogriješili bismo kad bismo mislili da se novine nalaze samo u bilješkama. Autor je, u skladu s najnovijim rezultatima nauke, a tih nije malo, vršio brojne manje, a ponekad i dosta značajne zahvate. Najveći dio dopuna u tekstu tiče se doduše literature, a osobito je čest u onim glavama u kojima autor već decenijama brani vlastite stavove. Usp., npr., glave u kojima se studira diftongacija u Tos-

kani, tzv. *gorgia toscana*, sudbina intervokalnih bezvučnih okluziva i s u Toskani, i sl. U većini slučajeva autor je našao nove argumente za svoje stavove, 222–223).

Od mnogobrojnih radova iz područja talijanske historijske fonetike i morfologije koji su se pojavili u zadnja dva decenija, autor je uglavnom crpio iz onih koji su pisani s geolingvističkih pozicija, ali nije ostao gluh ni na strukturalističke (tu je vrlo rijetko koristio radove američkih lingvista). Citirao je također i rezultate mnogih inače teško dostupnih disertacija svojih i drugih njemačkih studenata i mlađih romanista. Djela s područja povijesti kujiževnog jezika manje su korištena. Tako uzalud tražimo imena T. de Maura i E. Peruzzija (što se tiče raznih regionalnih varijanata koje imaju dijalekatsku bazu) kao i, za pitanje učitve forme ličnih zamjenica, djela A. Niculescu i H. Guitera te, za plural složenih imenica, radove mlade rumunjske italijanistice A. Giurescu. Manjka, dakako, i ne mali prinos jugoslavenskih italijanista, osim knjige M. Deanovića o rovinjskom dijalektu. Nadamo se da će se o njemu voditi računa u III svesku.

Bilo bi dobro da se na kraju trećeg sveska donese i abecedni registar obrađenih govora u kome bi trebalo da se za mjesta koja imaju dva ili više naziva na raznim jezicima donesu i ta imena u zagradama. Njemački čitaoci inače ne mogu uvijek lako saznati da je, npr., *Valtellina* u njihovu jeziku *Veltlin*, a Val Bregaglia *Bergell*, a isto tako mnogi strani čitaoci ne znaju uvijek da je *Fiume* naša *Rijeka*, *Cherso Cres* itd. Osim toga trebalo bi u indeksu označiti da postoji mišljenje po kome su neki manjinski govori u Istri mletački a neki istriotski. Ne bi bilo loše da u III svesku bude tiskana i pregledna karta u bojama koja bi čitaocu dala brzi uvid u geografiju Italije i informirala ga osobito o mjestima koja se nalaze uz granicu ili izvan granica Italije. Time bi ovo dosad nenađmašeno djelo još bolje poslužilo svojoj svrsi.

Žarko Muljačić